Aanzet klimaat agenda Den Helder

verslag klimaatatelier, 27 augustus 2014

Auterus zijn Willem Stam, Dion Koens en Frits op de Berg (gemeente Den Helder), Monique de Groot (Studio I2D) en Vincent Grond (GrondRR)/ V03, 15 oktober 2014

De volgende personen waren aanwezig bij het klimaatatelier van Den Helder:

Gemeente Den Helder
- Tineke Jongsma
- Frits op ten Berg
- Richard Leijen
- Erik Roosendaal
- George de Loos
- Wim Vermeulen
- Arvid PostEster Boverhoff
- Willem Stam
- Dion Koens

Overig

• Robin Bos	HHNK
• Henk van de Linden	PWN
• Henk van der Veen	Woningstichting Den Helder
• Annebet van Duinen	Provincie Noord-Holland
• Josette Jacobs	WUR-Honoursprogramma
• Jelle van den Berg	WUR-Honoursprogramma
• Annabel Droste	WUR-Honoursprogramma
• Sanne Kruid	WUR-Honoursprogramma
• Justine Moonens	WUR-Honoursprogramma
• Simon de Regt	WUR-Honoursprogramma
• Joke van Wensem	waarnemer vanuit I&M (TCB)
• Monique de Groot	studio I2D
• Vincent Grond	GrondRR

Inhoud

1 Klimaatatelier Den Helder 5
2 Weten 7
2.1. Klimaatveranderingen in Den Helder 7
2.2. de Natuurlijke Alliantie van Den Helder 13
3 Willem 17
3.1. Aanzet regionale/gemeentelijke visie 19
3.2. Aanzet stadsvisie 21
3.3. Ideeën voor Nieuw Den Helder 23
4 Werken 25

1 Klimaatatelier Den Helder

De gemeente Den Helder gaat een breed traject starten met als motto: Den Helder klimaatbestendig!. Dit traject gaat verbindingen leggen tussen het domein van klimaat en van allerlei andere inhoudelijke sporen en hun communicatie- cq. samenwerkpartners.

Dit motto sluit goed aan bij een aantal processen van Den Helder. De structuurvisie 2025 benoemt de klimaatveranderingen (blz. 17), en gaat vooral in op de zeewaartse kustversterking en op het verduurzamen van de woningvoorraad en de energievoorziening. Er zijn allerlei raakvlakken, zoals met de doelen duurzame economie, maatschappelijke betrokkenheid, goed wonen en toerisme. Er lijkt nog geen specifieke doorwerking vanuit klimaatperspectief te hebben plaatsgevonden naar ruimtelijke processen. Ook ontbreekt nog een geïntegreerde analyse van bodem, water en groen, fundament voor effectieve klimaatadaptatie.

De gemeente Den Helder heeft al zo'n 20 jaar een sterke traditie om te werken vanuit de groene en blauwe structuren in de stad. Dit is vastgelegd in een groen en landschapsplan (wordt momenteel herzien) en in een waterplan (wordt momenteel een nieuwe versie voorbereid voor de volgende 10 jaar). De provincie heeft met de regio het programma "Groen in de Kop" opgesteld en het Hoogheemraadschap Holland Noorderkwartier heeft een delta visie gemaakt voor haar werkgebied. (NH boven het Noordzeekanaal)

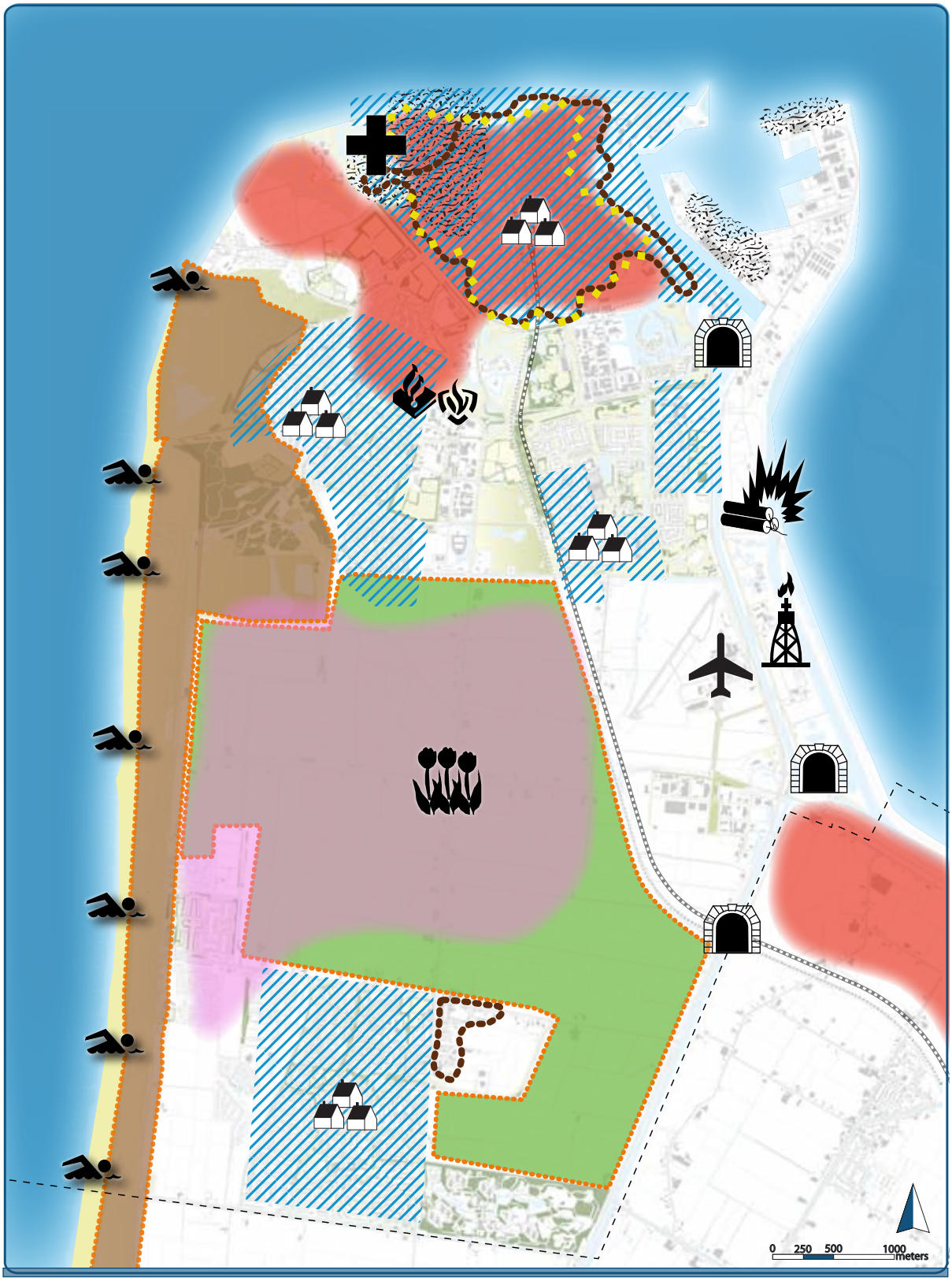
Den Helder maakt onderdeel uit van de regio Kop van Noord-Holland. Deze regio gaat steeds meer als één gebied opereren. Dit kan op niet al te lange termijn leiden tot een regionale structuurvisie. Deelvisies op het gebied van landschap en groene structuren en op het gebied van waterbeheer zijn al voorhanden.

Het klimaatatelier is georganiseerd als start van dit traject Den Helder klimaatbestendig. Dit traject gaat doorlopen worden samen met de burgers, bezoekers en ondernemers, dus met participatie en communicatie. Ook wil men nieuwe inzichten krijgen door een concrete benadering met scenario's en de bijbehorende kwantitatieve gegevens. Tenslotte beoogt men om een waarborg te ontwikkelen dat klimaat- en duurzaamheidsbeleid een veel prominentere richtsnoer gaat worden voor alle beleidsterreinen.

Het ministerie onderscheidt 3 'blokken' als handvat voor een succesvolle klimaatagenda: Weten, Willen en Werken. Het atelier is geordend via deze blokken

1. Intro en context
2. **Weten:** Toelichting op het klimaatbeleid én de situatie van bodem, water en groen in de gemeente.
3. **Willen:** schetsen op ruimtelijke mogelijkheden, toepassing van gidsmodel Kust.
4. **Werken:** discussie over governance, samenwerking, vervolgonderzoek en beleid.

In de volgende hoofdstukken wordt volgens deze indeling het atelier beschreven.

KLIMAATKWETSBAARHEDENKAART (indicatief)

1. Overstroming
   - Overstroombaar gebied
2. Wateroverlast
   - Water op straat
3. Hitte
   - Urban Heat Island
4. Droogte en verzilting
   - Droogtestress duinen
   - Droogtestress landbouw
   - Paalrot
   - Interne verzilting
   - Bodemdaling
5. Kwetsbare objecten
   - Ziekenhuis
   - Bollenteelt
   - Zwemwater
   - Vliegveld
   - Tunnels
   - Industrie (NAM)
   - Stedelijk gebied
   - Munitiedepot defensie
   - Politie en Brandweerkazerne

2 Weten

2.1. Klimaatveranderingen in Den Helder

Stijgende temperaturen zorgen voor veranderingen in de weerspatronen op de aarde. Deze veranderingen hebben gevolgen voor Nederland. De KNMI klimaatscenario's helpen om de veranderingen beter in beeld te krijgen.

Klimaatscenario's
Het KNMI heeft vier scenario's ontwikkeld die een toelichting geven op 4 verschillende mogelijke ontwikkelrichtingen van het klimaat. Het betreffen de G ('Gematigd'), G+, W ('Warm') en W+ scenario's voor 2050 die in onderstaand figuur weer zijn gegeven.

In de G en G+ scenario's zal de mondiale temperatuur met 1 °C stijgen in 2050 t.o.v. de gemiddelde temperatuur in 1990. Daarnaast vinden er in het G+ en W+ scenario veranderingen plaats in luchtstromingspatronen boven West-Europa. Dit heeft tot gevolg dat in het G+ en W+ scenario de winters natter en zachter worden door meer westenwind en de zomers droger en warmer worden door meer oostenwind. In de W en W+ scenario's zal de mondiale temperatuur met 2 °C stijgen in 2050 t.o.v. de gemiddelde temperatuur in 1990.

Sinds kort heeft het KNMI nieuwe scenario's gepresenteerd. De effecten waren nog niet doorgerekend en uitgewerkt bij de voorbereiding van het atelier. Daarom is van de 'oude' scenario's uitgegaan. De nieuwe scenario's verschillen niet heel wezenlijk van de oude scenario's, daarom zijn de voorspellingen nog steeds relevant en actueel.

De klimaatveranderingen hebben gevolgen voor Den Helder. Deze gevolgen voor Den Helder zijn nog niet overal in de gemeente even sterk voelbaar. De kwetsbaarhedenkaart Den Helder geeft een indicatie van zones en plekken per klimaateffect. Voor de exacte effecten van de klimaatsverandering is extra onderzoek noodzakelijk

I Overstroming/ waterveiligheid

Klimaatverandering kan op diverse manieren het risico op overstromingen vergroten. Ten eerste door zeespiegelstijging: hogere waterstanden vergroten de kans op dijkdoorbraken en vergroten het landoppervlak dat binnen het bereik van een (tijdelijk extreem hoge) waterstand valt. Door veranderde neerslagpatronen en toename van kortstondige, maar extreme neerslag neemt het risico op overstroming van rivieren, kanalen en vaarten toe. Ook opstuwing door harde wind vergroot de kans op een overstroming zeker langs de kusten van Den Helder en in de haven. Veranderingen in infrastructuurlijnen kunnen van invloed zijn op het gebied dat overstroomd of de overstromingsdiepte.

Indicatieve kwetsbaarhedenkaart Den Helder
De kaart geeft aan dat een groot deel van de kern Den Helder zal overstromen bij verschillende overstromingsgebeurtenissen. De kans op zo'n dijkdoorbraak is heel klein: 1/10.000. Ook wordt uitgegaan van het huidig landgebruik (inclusief dijken en viaducten).

II Wateroverlast door neerslag

Klimaatverandering leidt tot een toename van de intensiteit en frequentie van hevige neerslag. Of deze toenemende intensiteit en frequentie van zware neerslagsituaties ook daadwerkelijk leidt tot meer wateroverlast hangt vooral af van lokale factoren en maatregelen. Wateroverlast kan verschillende oorzaken hebben: overstroming vanuit regionaal oppervlaktewateren, onvoldoende ont- of afwateringscapaciteit of hoge grondwaterstanden.
De neerslag die valt zal voor een deel in de bodem infiltreren, een ander deel zal via de riolering worden afgevoerd. Bij hevige neerslag kan het zijn dat er een deel van het water niet goed kan worden afgevoerd, dit water zal afstromen en kan mogelijk wateroverlast optreden en veroorzaken zoals ondergelopen kelders of tunnels. Door de toename van de totale hoeveelheid neerslag, zal de ondiepe grondwaterstand structureel hoger worden, met uitzondering van de zomer en de vroege herfst. Ook de toename van de hoeveelheid extreme buien kan leiden tot het vaker optreden van hoge grondwaterstanden.
Indicatieve kwetsbaarhedenkaart Den Helder
De kaart laat zien dat grote delen van Den Helder en Julianadorp last kunnen krijgen van wateroverlast. Hier kan bij een extreme bui het regenwater niet direct worden verwerkt en zal het water bovengronds afstromen.

III Droogte en verzilting

Door klimaatverandering neemt de kans op een droge zomer toe. Een extreem droge zomer als 2003 komt nu gemiddeld eens in de 10 jaar voor, in het W scenario loopt dit op naar eens in de 7 en in het W+ naar eens in de 2 jaar (KNMI 06). Watertekort kan zich ook uiten in dalende grondwaterstanden. In het stedelijk gebied kan dit problemen veroorzaken voor houtenpaalfundering. Door drooglegging kan paalrot optreden. In klei- en veengebieden kan watertekort als gevolg van droogte leiden tot bodemdaling.

Verzilting is het geleidelijk toenemen van het zoutgehalte van bodem. Dit brakke (zoute) water komt via kwel omgaan. Verdere verzilting van het grondwater is voor het grootste deel een autonoom proces maar door klimaatverandering zal de kweldruk toenemen. Door de droogte is er niet genoeg zoet water om de kweldruk tegen te gaan.

Indicatieve kwetsbaarhedenkaart Den Helder
In Den Helder zal droogtestress optreden in de duinen en in de Koegraspolder. De vraag is of de droogte in de duinen een echt probleem is, omdat de huidige vegetatie al op droogte is ingesteld. Voor de polder is het wel een groot item, net als de toename van verzilting. Ook is de toename van paalrot heel relevant, volgens de kaart kan dit voor gaan komen in het grootste deel van het centrumgebied van Den Helder en ook in het noordwestelijk del van Julianadorp. Op enkele plekken langs de noordkust kan bodemdaling gaan optreden. De gebieden zijn opgenomen waarin meer dan 0,5 cm/jaar bodemdaling optreedt onder het W+ scenario.

IV Hittestress

Een warmer klimaat heeft gevolgen voor de leefbaarheid in de stad en de vraag naar verkoeling en buitenrecreatie zal toenemen. Het hitte-in-de-stad of urban heat island effect (UHI) is het fenomeen dat de temperatuur in een stedelijk gebied gemiddeld hoger is dan in omliggende landelijk gebied. Het optreden van het UHI effect wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van veel verharding en gebouwen en de afwezigheid van groen waardoor de stad overdag warmte opneemt en 's nachts onvoldoende kan afkoelen. Het effect treedt met name 's nachts op als de warmte in de stad wordt vastgehouden en de stad onvoldoende kan afkoelen. Hierdoor kunnen mensen minder goed slapen en daalt de arbeidsproductiviteit en het gevoel van welbevinden. Bij ernstige hittestress kan een grotere sterfte optreden, van kwetsbare groepen maar ook van mensen met een gemiddelde gezondheid.

Indicatieve kwetsbaarhedenkaart Den Helder

In het centrumgebied van Den Helder kan hittestress optreden. In dit gebied is nu relatief veel verharding en bebouwing. Dit zal nader onderzocht moeten worden, het is niet uigesloten dat de wind dit probleem sterk reduceert.

Kwetsbare objecten

De kaart toont dat er in Den Helder veel kwetsbare en vitale objecten en gebieden zijn, die gevoelig zijn voor het optreden van een of meerdere klimaateffecten. Op de indicatieve kaart staan:

- het ziekenhuis
- het vliegveld
- tunnels
- munitiedepot defensie
- politie- en brandweerkazerne
- industriegebied
- bollenteeltzwemwater
- stedelijk gebied algemeen

2.2. de Natuurlijke Alliantie van Den Helder

De klimaatveranderingen leren ons ondermeer dat we meer dan voorheen de kansen en beperkingen van het natuurlijke systeem van bodem, water en groen moeten kennen en mede sturend laten zijn voor planvorming. In de 'natuurlijke alliantie' worden bodem, water en groen geïntegreerd in één kaartbeeld, zodat ze als één geheel in planprocessen en visievorming hun rol kunnen spelen. Om dit te kunnen doen zijn bij de voorbereiding van het atelier deelinventarisaties gemaakt van bodem, water en groen. Deze inventarisaties worden nu kort toegelicht. Daarna wordt uiteengezet op welke manier ze zijn samengevoegd tot de landschapskaart van Den Helder.

Legenda van de kaarten
De bodemkaart, de waterkaart en de groenkaart zijn opgezet aan de hand van de tijdlagen. Dit zijn opeenvolgende perioden in de vorming van de maatschappij, waarin elke keer een andere aspect veel maatschappelijke aandacht vroeg: lokaal leven, veiligheid, uitbreiding areaal, gezondheid, groei/ intensivering, milieubeleid en beheren. Meer info hierover vindt u o.a. in het voorbeeldplan regio stedendriehoek, dat te vinden is op het nieuwe kennisportaal klimaatadaptatie van I&M (zie: www.ruimtelijke adaptatie.nl).

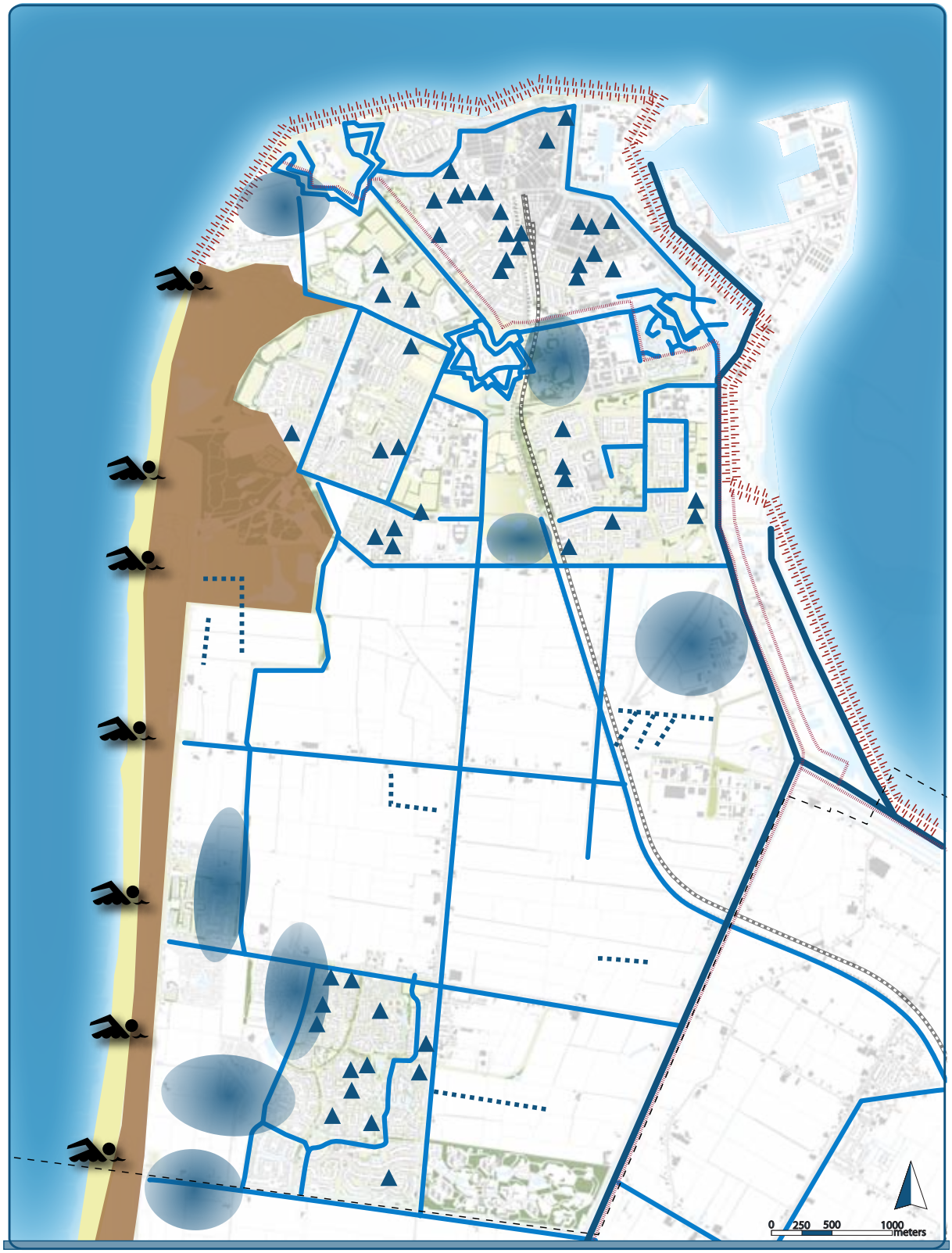
BODEMKAART (indicatief)

1. Lokaal leven
   - Ontstaan van kernen
2. Veiligheid
   - Duinen
   - Primaire dijken
3. Uitbreiding areaal
4. Gezondheid
   - PM
5. Groei/intensivering
   - Vergraving
6. Milieubeleid
   - Bodemverontreiniging
7. Beheren
   - PM Archeologie

SITUATIE

Bodemsoorten
- Klei / veen
- Klei
- Zand

Reliëf
- Duinen
- Laagste delen
- Bodemdaling

WATERKAART (indicatief)

1 Lokaal leven

- Vervoer over water

2 Veiligheid

- Primaire waterkering
- Duinen
- Regionale waterkering

3 Uitbreiding areaal

- Vaarten
- Deel gedempte sloten

4 Gezondheid

- Zwemwater

5 Groei/intensivering

- Grondwateroverlast
- kwel

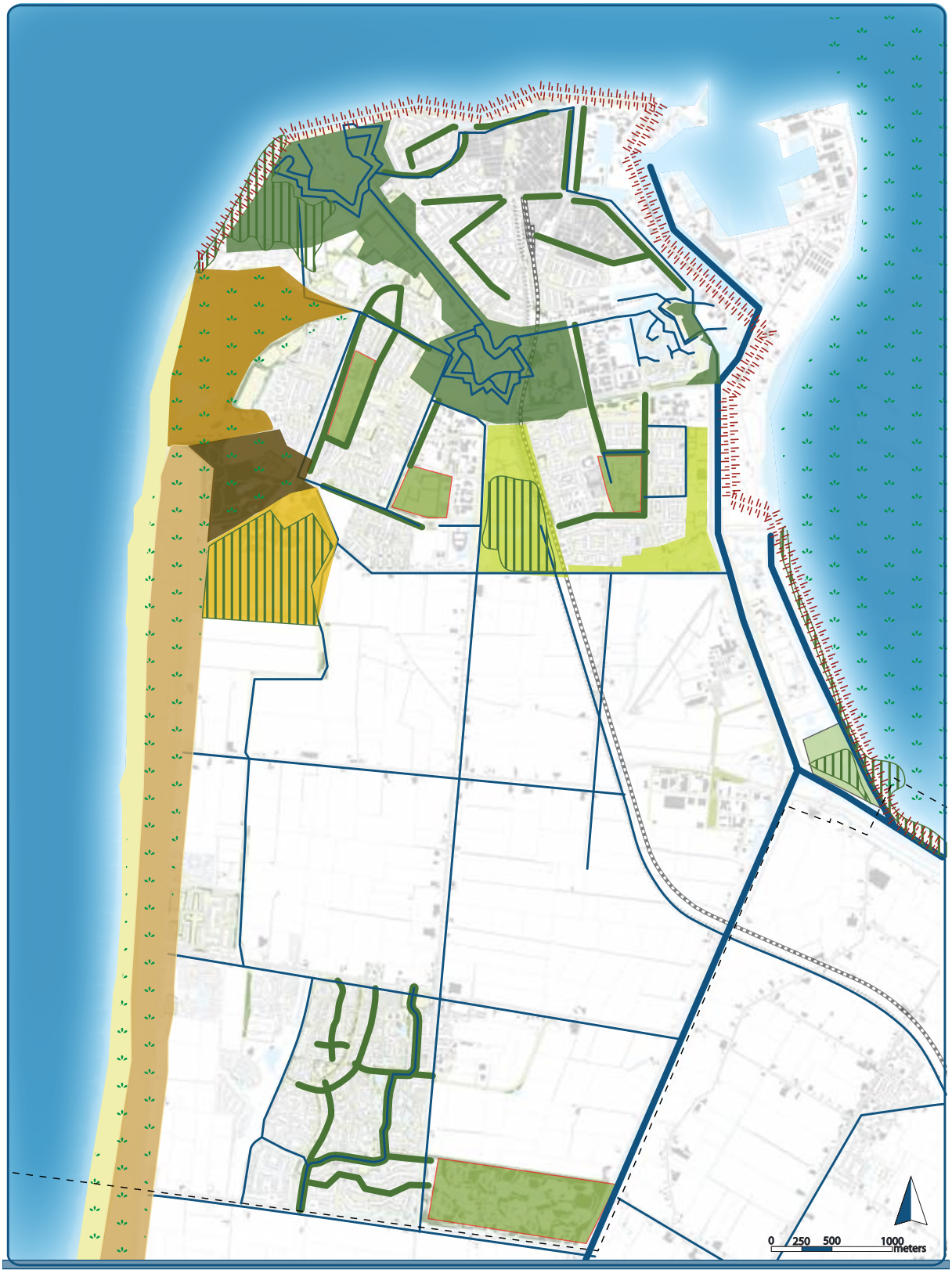
6 Milieubeleid

7 Beheren

SITUATIE

Waterstructuur

- Noordzee/ Waddenzee
- Kanalan
- Vaarten
- Open water

GROENKAART (indicatief)

1. Lokaal leven
   - Landbouw
2. Veiligheid
   - Stelling
3. Uitbreiding areaal
   - Groenstructuur
4. Gezondheid
   - Parken
   - Duin en strand
5. Groei/intensivering
   - Groenlobben tussen wijken
6. Milieubeleid
7. Beheren
   - Natura 2000
   - EHS

SITUATIE

- Grafelijkheidsduinen
- Donkere Duinen
- Overige duinen
- Strand
- Mariendal

Landschapskaart
Op de landschapskaart van Den Helder zijn de belangrijkste ruimtelijke structuren uit de bodemkaart, de waterkaart en de groenkaart bij elkaar geplaatst en getekend. Zo zie je per tijdslaag op welke wijze bodem, water en groen het landschapsbeeld bepalen.

Lokaal leven
De basisvoorwaarden voor de gemeente zijn in deze legenda samengevat: de bodem bepaalde o.a. de plek waar Huisduinen, Julianadorp en Den Helder ontstaan zijn, water was belangrijk als drinkwater en voedsel werd via landbouw geteeld.

Veiligheid
De duinen en de dijken garandeerden de veiligheid tegen hoog water, de Stelling van Den Helder was belangrijk als militaire verdedigingslinie.

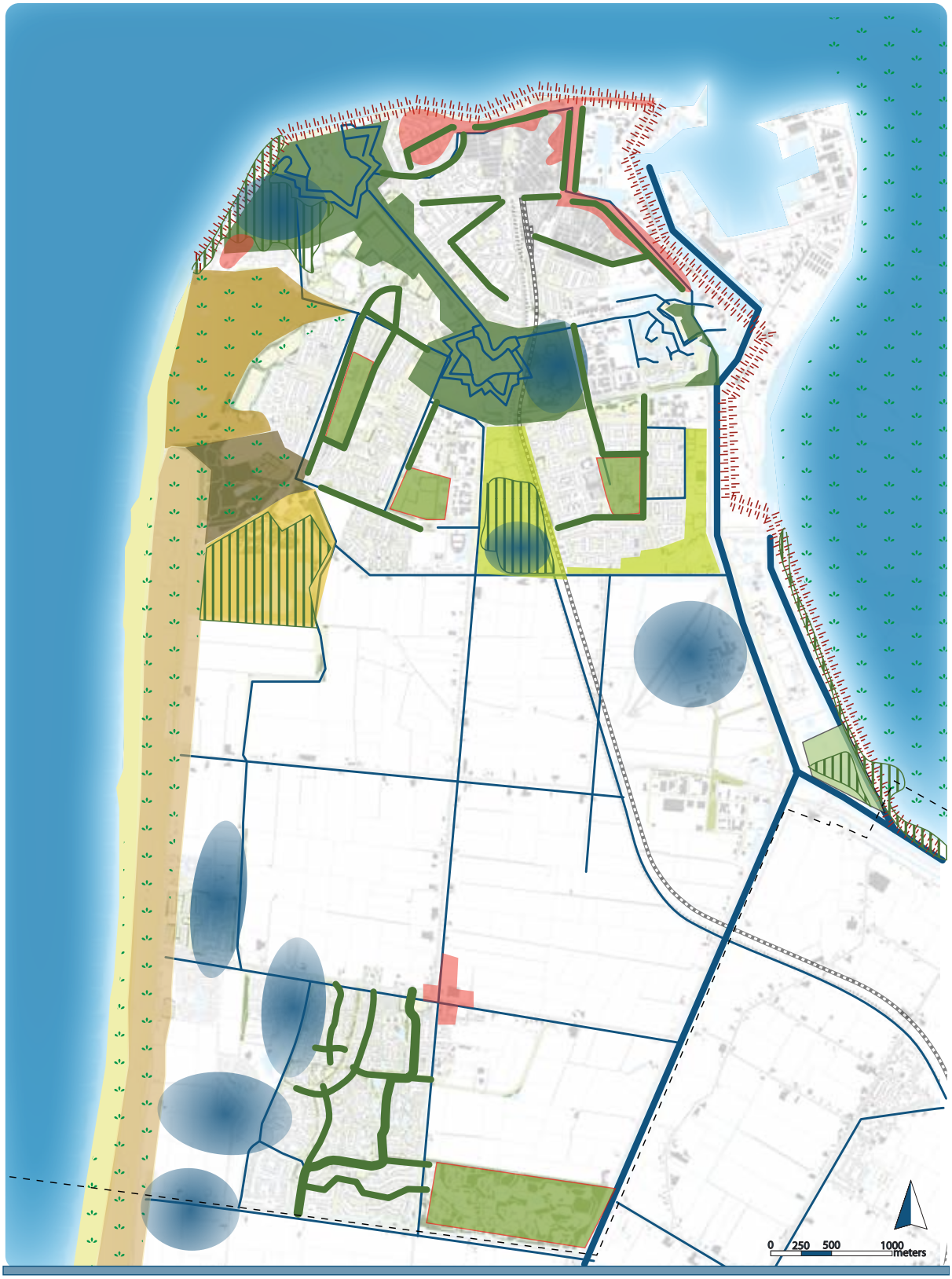
Uitbreiding areaal
De waterstructuur met zijn vaarten, gemalen en sluizen was een belangrijke randvoorwaarde voor de ontginning van het landbouwgebied. De groenstructuur gaf een groen kader voor de ruimtelijke ontwikkelingen.

Gezondheid
De riolering was vanuit het waterdomein een belangrijke doorbraak om de gezondheid van de bevolking te bevorderen. Nu bevorderen strand, duinen en parken de gezondheid van bewoners en bezoekers van de gemeente.

Groei en intensivering
De groene parken en de Stelling van Den Helder vormen nu soort van groene buffers tussen de wijken (ook wel het groene casco genoemd), die zijn aangelegd in de tijd van groei en intensivering. Ook in het buitengebied heeft de ontwikkeling van grasland tot bollengrond plaatsgevonden.

Milieubeleid
Bij deze inventarisaties zijn geen regionale belangrijke structuren vanuit het milieubeleid gevonden.

Beheren
Na 1990 is de aandacht gericht op beheer van bijzondere waarden en gebieden. De Natura 2000 en EHS gebieden en het beschermd stadgezicht de Stelling van Den Helder zijn daarvan een voorbeeld.

LANDSCHAPSKAART (indicatief)

1. Lokaal leven
   - Ontstaan van Den Helder
2. Veiligheid
   - Stelling
   - Primaire kering
   - Duinen
3. Uitbreiding areaal
   - Vaarten
   - Groenstructuur
4. Gezondheid
   - Parken
   - Duin en strand
5. Groei/intensivering
   - Kwel
   - Groenlobben tussen wijken
6. Milieubeleid
7. Beheren
   - Natura 2000
   - EHS

3 Willen

Tijdens het atelier hebben vier groepen schetsen gemaakt voor de gemeente als geheel en de stad Den Helder. Deze schetsen vullen elkaar goed aan, in de gemeentelijke visiekaart zijn de schetsen gecombineerd. De kaart geeft alleen ideeën weer die tijdens het atelier getekend en besproken zijn.

Bij het schetsen is gebruik gemaakt van het gidsmodel kust. Dit is een van de 10 gidsmodellen, die te vinden zijn op www.gidsmodellen.nl. Het model geeft een schematisch beeld van de ondergrond, en daarboven suggesties voor klimaatadaptatie op regionaal en stedelijk schaalniveau. Op de website is een toelichting op het model te vinden.

Er heeft nog geen terugkoppeling naar de kwetsbaarhedenkaart plaatsgevonden, ook geen afstemming met bestaande beleidsvisies of aanvullende visievorming. Dit zal in een later stadium moeten gebeuren. In hun samenhang lijken ze toch een mooi en duidelijk toekomstpad uit te stippelen.

GEMEENTELIJKE VISIE

- Multifunctionale klimaatdijk
- Groen-blauwe hoofdstructuur
- Strand
- Duinen
- Duinzoom
- Landelijk gebied
- Groen-blauw recreatiegebied
- Groene oase in de stad
- Wonen in het groen
- Uitbreiden Helderse costa
- Kanoroutes verbinden
- Proeftuin voor zilte teelten
- Waterbuffers
- Waterkrachtcentrale
- Windmolens
- Verbinding met duinzoom
- Verbinding met stelling

3.1. Aanzet regionale/gemeentelijke visie

Het aspect veiligheid biedt extra kansen. Men denkt aan een multifunctionele klimaatdijk, waarin waterveiligheid wordt gekoppeld met andere functies als recreëren, wonen, parkeren et cetera.

De Stelling van Den Helder wordt als belangrijk cultuurhistorisch element en onderdeel van het groene casco verder ontwikkeld tot een stedelijke klimaatbuffer die door zijn verkoelende werking extra belangrijk is ter bestrijding van hittestress.

De duinen worden uitgebreid met een brede duinzoom, die ligt tussen het landelijke gebied en de huidige duinen. In deze strook is er ruimte voor een combinatie tussen natuurontwikkeling en duurzame vormen van (verblijfs-)recreatie. Ook worden er in de duinen duinmeertjes aangelegd, die waterbuffers vormen die de landbouw beschermt tegen droogtestress. In het landelijke gebied wordt de verzilting geaccepteerd, door zilte teelten wordt hierop ingespeeld. Dit experiment is een basis voor landbouwinnovatie, dat gecombineerd kan worden met educatie en recreatie. Andere opties zijn energieteelt en rijstvelden.

De gemeente gaat een groot deel van haar eigen energie opwekken. Andere opties hiervoor zijn windmolens langs het kanaal en een waterkrachtcentrale, die de energie haalt uit de sterke stroming ten noorden van de zeedijk en uit de wind aldaar.
De groenstructuren van stad en land worden met elkaar verbonden, binnen die structuren worden groen en blauw veel beter met elkaar verknoopt. Het geheel wordt uitgebreid met een groenblauw recreatiegebied ten oosten van Julianadorp.

Het stelsel van fiets-, wandel- en kanoroutes wordt uitgebreid en verbonden met de belangrijkste natuurgebieden.

STADSVISIE indicatief

- Multifunctionale klimaatdijk
- Groen-blauwe verbinding
- Strand
- Duinen
- Binnenstad
- Groen casco met infiltratie
- Robuuste waterstuctuur
- Groene oase in de stad
- Moeras
- Natuur
- Doorgaande kanoroute
- Wandel- en fietsverbinding
- Waterbuffers
- Waterkrachtcentrale
- Zichtas met uitzichtpunt
- Stadslandbouw als ontmoetingsplek voor ouderen

3.2. Aanzet stadsvisie

De gemeentelijke schetsen zijn verder uitgewerkt voor het stedelijke gebied van Den Helder ten noorden van de Doggersvaart.

De multifunctionele klimaatdijk is in de uitwerking opgenomen en gedetailleerd. De dijk wordt verbonden met de waterenergiecentrale. Boven op de dijk worden uitzichtspunten gerealiseerd, te zien en te bereiken vanuit groene stadsassen. De zeewering wordt zo een onderdeel van het stedelijke weefsel.

De stelling wordt gezien als een onderdeel van een brede blauwgroene gordel die oost en west met elkaar verbindt. Via de gordel kun je echt van Noordzee naar de Waddenzee fietsen en wandelen. De stelling zelf is daarbinnen een bijzonder element, een drager.

De stelling accentueert de verschillen in de noordelijk gelegen binnenstad en de zuidelijke wijken. In de binnenstad wordt een groen casco aangelegd, waarin het regenwater kan infiltreren. In de Schooten en Nieuw Den Helder wordt de waterstructuur extra robuust gemaakt en met groen verbonden. In en tussen deze wijken liggen parkjes, die vormen de groene kralen van een tweede doorgaande oost west gelegen fiets- en wandelroute. Deze zal vooral door bewoners worden gebruikt.

Op enkele plekken wordt het groen ingevuld met stadslandbouw en volkstuinen, waarbij vooral aan oudere mensen is gedacht.

In deze schets is ook een uitwerking van de duinmeertjes en de doorgaande kanoroute opgenomen.

Leuk idee was nog om alle bebouwing van een groot deel van de stad wit te maken, bijvoorbeeld de hele binnenstad. Dit vermindert de hittestress en bevestigt de eigen identiteit van Den Helder.

3.3. Ideeën voor Nieuw Den Helder

Er zijn ook aanzetten gemaakt voor de wijk Nieuw Den Helder, deze zijn nog niet ver genoeg uitgedacht om gepresenteerd te worden. Hiernaast is een scan van de verste doorgewerkte ontwerpschets opgenomen.

De belangrijkste aandachtspunten van deze en de overige schetsen waren:

Groen en blauw
- groen en blauw echt met elkaar verknopen
- sowieso meer groen en bomen (1 stadsboom is 10 airco's)
- zonneweides in de wijk leggen
- duinbos in wijk doortrekken

Bewoners
- burgers bewust maken van de klimaateffecten in Den Helder
- bewonersparticipatie/ zelfredzaamheid bevorderen
- stadslandbouw

Huizen en kavels
- vrije kavels vormen brno risico voor klimaatbestendig bouwen
- aanleg van zonnepanelen stimuleren
- gebruik van regentonnen en onverharde tuinen stimuleren

4 Werken

Een effectieve klimaatadaptatie vraagt een breed pakket aan visies, beleid, instrumenten en samenwerkingsvormen. Aan het eind van het atelier is een aantal interessante aspecten besproken. Hiermee wordt invulling gegeven aan het 'werken': hoe zorgen we ervoor dat Den Helder daadwerkelijk klimaatbestendiger wordt?

Deze vraag wordt behandeld vanuit een vergelijkend perspectief: hoe staat Den Helder er eigenlijk voor in vergelijking met andere steden en regio's?

Kwetsbaarheid
De waterveiligheid is het grootste aandachtspunt voor de inwoners. Dit gaat met name om de woonbebouwing. De meeste gevoelige en kwetsbare objecten liggen buiten het overstroombare gebied. De borging van veiligheid is een verantwoordelijkheid voor de rijksoverheid.

Voor de gemeente blijven vier focuspunten over:
- water op straat in de meeste kernen
- algemene waterkwaliteit, in de gehele gemeente (??)
- paalrot in het centrumgebied
- verzilting en droogte in het landbouwgebied.

De verwachting is dat hittestress zich minder zal voordoen vanwege de nabijheid van de zee en de koelende zeewind. Bodemdaling zal zich incidenteel voordoen.

Beleid
De uitkomsten van het atelier zijn per definitie indicatief. Ze moeten leiden tot nadere focus en uitwerking.

De schetsen en de gesprekken laten allen een trots zien op de stad, met veel aandacht voor de unieke historie en kansen. Men vindt dat de klimaatveranderingen de kansen van de stad vergroten. Men denkt dat Den Helder kan uitgroeien als de klimaatstad van Nederland, een laboratorium voor klimaatadaptatie. De krimp van de bevolking wordt als kans gezien om onder andere de stad meer klimaat bestendig te maken. Ook klimaatsverandering en vergrijzing kan worden gezien als kans. Hierdoor ontstaan mogelijkheden voor extra interesse van gepensioneerden, die kunnen profiteren van de zon, duin en strand, en de klimaatzones in de stad.

Het atelier lijkt een bevestiging van het feit dat de gemeente op de goede weg is met klimaatadaptatie. Nu moet worden doorgezet met een doorwerking in gemeentelijke beleidsvisies, plannen en in de organisatie zelf. Daarbij is extra aandacht nodig voor koppelkansen van klimaat met andere belangen en functies. Nu ontbreekt een scherpe bodem/ water/ groen analyse. Deze is noodzakelijk voor effectief klimaatbeleid.

Acties
1. Opstellen van een klimaatagenda Den Helder. In deze agenda wordt een integrale klimaatbestendige aanpak voor de gemeente als geheel uitgestippeld. De agenda moet bestuurlijk worden vastgesteld en biedt dan een handvat voor regievoering over het brede palet aan onderwerpen binnen de klimaatadaptatie. Motto wordt: Den Helder: klimaat-

stad van Nederland.
2. Als onderdeel van de agenda wordt gecheckt in hoeverre de structuurvisie Den Helder 2025, het concept landschaps- en natuurplan en het conceptwaterplan voldoende klimaatbestendig zijn. Er wordt een advies opgesteld om deze plannen aan te vullen, waarbij ook de kansen worden benoemd vanuit de klimaatveranderingen.
3. Belangrijke onderlegger wordt een gemeentelijke integrale bodem-water-groen visie, zoals pilotstad Amersfoort heeft gedaan.

Samenwerking en draagvlak
Opvallend was de mentale houding en filosofische benadering van de gemeente en haar partners. Men vindt het omgaan met klimaatverandering vooral een mentale kwestie, net als de krimp van de bevolking. Deze aspecten kunnen helpen 'om de stad weer terug te geven aan het gebied'. De stad kan daarmee een positieve transformatie doormaken. Eén en ander is ook gekoppeld aan het idee dat de mensen de stad bezitten. Dit idee kan meer worden doorbroken, we gebruiken het gebied maar kunnen het nooit echt bezitten.

Deze houding mag meer worden uitgedragen vindt men, net als andere positieve zaken als de bovenregionale functie en de grote betekenis van Den Helder voor de offshore en de marine.

Aanpassingen ten behoeve van het klimaat zullen breed gedragen moeten worden door de bevolking terwijl zij op dit moment andere prioriteiten stellen. Het is daarom belangrijk dat er gecommuniceerd wordt naar de bevolking toe. De aanpassingen moeten niet worden opgelegd, maar worden gezien als een transformatieproces dat gemeente en bewoners samen door moeten maken. gebracht Deze kunnen worden aangesproken op het feit dat ze meer veiligheid en bescherming moeten krijgen. Als voorbeeld werd gewezen naar licht dementerende mensen, wat kan voor hen gedaan worden?

Voor grotere ingrepen is draagvlak nodig van de politiek. De aanwezigheid van de wethouder is een teken dat de politiek dit aspect belangrijk vindt. Deze aandacht moet worden vastgehouden en leiden tot concreet beleid. De samenwerking met het waterschap en buurgemeenten kan door het atelier een impuls krijgen, deze waren nu ondervertegenwoordigd en werden gemist.

Acties
1. Opstellen van een plan van aanpak om met de burgers, ondernemers en bezoekers te communiceren over de klimaatbestendige stad Den Helder. Dit plan van aanpak kan een onderdeel zijn van de gemeentelijke klimaatagenda.
2. Op zoek gaan naar (nieuwe) partners die willen mee werken aan het klimaatbestendig maken van de stad. Hierbij nadrukkelijk ook contact zoeken met burgers en het plaatselijke bedrijfsleven.

Projecten
Het atelier wijst op de noodzaak om meer te investeren in de lagen en kwetsbare delen van de stad. Klimaatverandering is immers een integraal onderwerp waar vele beleidsterreinen elkaar raken en samenkomen. Verder bestaat de mogelijkheid om de kennis toe te passen in de herstructurerings-plannen, zoals in Nieuw Den Helder. Dit zou een mooi voorbeeldproject kunnen vormen voor de gemeente en de gehele regio.

Acties

1. Extra workshop houden waarin de resultaten van het klimaatatelier voor Nieuw Den Helder worden doorvertaald.
2. Vanuit die workshop een strategie uitwerken en bepalen om de vaak losse acties te integreren in een samenhangende en toekomstbestendige transformatie voor Nieuw Den Helder. Daarna moet met partijen een deal worden gesloten voor een aanpak om te komen tot een klimaatbestendige wijk.
3. Vervolgens kunnen meerder pilots worden gehouden waarmee de opbrengsten uit het atelier verder door vertaald kan worden vertalen naar lagere schaalniveaus. De buurten Vechtbuurt en Grote Rivierenbuurt in Nieuw Den Helder bieden daarvoor een goede gelegenheid.
4. Vanuit het vraagstuk van waterveiligheid actief door werken aan de integrale aanpak van de kust/dijkzone waar op basis van een intentieverklaring tussen partijen een visie wordt gemaakt voor het hele gebied en er wordt gewerkt aan het realiseren van deelprojecten binnen het kader van een dynamisch meegroeiconcept.

Methoden

De methode van de natuurlijke alliantie is één van de routes waarmee de 'willen, weten, werken' cyclus doorlopen kan worden om klimaat te integreren in het domein van de ruimtelijke planvorming. Deze methode lijkt goed aan te sluiten bij de werkwijze van de gemeente. In het gidsmodel was de concrete situatie van Den Helder minder goed herkenbaar, daardoor werd het gidsmodel minder gewaardeerd dan bij andere gemeenten.
Studiegroep WUR Honourprogramme heeft aan het atelier meegedaan ter inspiratie op het invullen van haar programma. Zij formuleert vanuit dit klimaatatelier een onderzoeksopdracht waar zij de komende twee jaar mee aan het werk kunnen en waarvan de uitkomst bijdraagt aan het oplossen van de klimaatvraagstukken in dit gebied.

Acties

1. Aanpassen van het gidsmodel kust, mogelijk door deelname aan het recent opgestarte project 'gidsmodel voor de stad'.
2. Reflectie geven op onderzoeksopdracht van studiegroep.

Willem Stam (Gemeente Den Helder)
Dion Koens (Gemeente Den Helder)
Frits op de Berg (Gemeente Den Helder)
Monique de Groot (Studio I2D)
Vincent Grond (GrondRR)

V03, 15 oktober 2014